

CAIBIDIL 20

DOIRSE NA BAISTEALAINNE I bhFLÓRANS

Pátrúin na nEalaíon

Bhí na cuallachtaí ina bpátrúin mhóra ar na healaíona aimsir an Renaissance. Bhídís páirteach i gceiliúradh fhéilte na hEaglaise agus ba nós leo imeachtaí a eagrú in ómós dá bpátrúin féin ar an lá féile acu. Bhí siad freagrach chomh maith as ciste ospidéal, institiúidí carthanachta agus móreaglaisí na cathrach.

Cumainn de shárcheardaithe ba ea na cuallachtaí agus ba iadsan a leagadh síos caighdeáin na dea-cheardaíochta agus cáilíochtaí na bprintíseach. Bhí an-chumhacht ag baill na gcuallachtaí tábhachtacha ar nós *Arte del Cambrio* (na baincéirí) agus *Arte dei Mercanti* (na ceannaithe olla agus éadaigh) agus smacht iomlán acu, nach mór, ar rialú na cathrach. Bhí dúil acu i smaointe na ndaonnachtaithe agus in athbheochan na stíle clasaicí. Bhí scata ceardaithe den scoth ag cur fúthu i bhFlórans agus iad lántoilteanach fíís lucht na gcuallachtaí a chur i ngníomh.

Comórtais

Lean tógáil na hardeaglaise nua i lár Chathair Fhlórans ar aghaidh ar feadh cuid mhór den cheathrú haois déag. Toisc nach raibh plean cinnte ann don ardeaglais sin, d'eagraigh na cuallachtaí sraith comórtas chun an leagan amach agus an maisiú a shocrú. Chuir sé sin borradh mór faoi fhorbairt na n-ealaíon sa chathair.

Ardeaglais Fhlórans

De réir an traidisiúin ba í cuallacht na gceannaithe olla agus éadaigh (*Calimala*) a bhí freagrach as ardeaglais Fhlórans agus as baistealann ochtagánach San Giovanni. Bhí an bhaistealann tiomnaithe d'Eoin Baiste, naomhphátrún na cathrach. Athchóiríodh an bhaistealann sin thart ar an mbliain 1200 agus cuireadh marmar glas agus bán uirthi. Ansin coimisiúnaíodh Andrea Pisano chun doirse cré-umha a dhéanamh in áit na ndoirse troma adhmaid a bhí ar a haghaidh theas.

FIOR 20.1 Ardeaglais Fhlórans agus Baistealann San Giovanni

FÍOR 20.2 Baistealann San Giovanni, an aghaidh theas, Andrea Pisano, Flórans

An Chéad Phéire Doirse de chuid na Baistealainne (le Andrea Pisano)

As cré-umha a bhí na chéad doirse ar an mbaistealann déanta. Bhí 28 painéal ar na doirse agus radharc as saol Eoin Baiste ar gach ceann acu. Radhairc rilífe ba ea iad agus rinneadh órú ar gach ceann díobh (i.e. cuireadh sraith thanaí d'ór orthu). Bhí gach radharc iata i gcruth ceathairdhuilleach, cruth a bhí in úsáid go forleathan in ailtireacht na tréimhse ina bhfuil ceithre stua curtha le chéile (fíor 20.2).

Baineann na radhairc le téama an bhaiste agus nuair a bhíonn na doirse dúnta is féidir an t-iomlán a léamh mar a bheadh leabhar oscailte ann. Baineann na 14 radharc ar chlé le saol Eoin Baiste agus na 14 radharc ar dheis lena bhás.

Dealbhóireacht le haghaidh aois nua

An Dara Péire Doirse de chuid na Baistealainne agus an Comórtas chun iad a Dhearadh

Thosaigh an 15ú céad i bhFlórans le ceann de na comórtais is cáiliúla i stair na healaíne. Sa bhliain 1400 d'fhógair an Calimála comórtas le haghaidh doirse nua cré-umha a bheadh ag teacht le stíl dhoirse Andrea Pisano. Mheas na breithiúna go raibh aighneachtaí na beirte ab fhearr ar comhchéim feabhais. Mar sin, bronnadh an coimisiún ar an mbeirt acu, Filippo Brunelleschi (23 bliain d'aois) agus Lorenzo Ghiberti (20 bliain d'aois). Ach bhí an ghoimh ar Bhrunelleschi. Dhiúltaigh sé comhoibriú le Ghiberti agus d'fhág sé Flórans go gairid ina dhiaidh sin. Chaith Ghiberti an chuid eile dá shaol ag obair ar dhoirse na baistealainne.

FÍOR 20.3 ÍOBAIRT ÍOSÁIC, na painéil ó chomórtais na ndoirse, Ghiberti (ar chlé) agus Brunelleschi (ar dheis), Músaem Bargello, Flórans.

FÍOR 20.4 Baistealann San Giovanni, an aghaidh thuaidh, Lorenzo Ghiberti, Flórans

Rilífí an Chomórtais

De réir rialacha an chomórtais chaithfeadh an t-ealaíontóir mionsamhail de dhealbhóireacht rilífí i gcré-umha óraithe a dhéanamh agus í bunaithe ar íobairt Íosáic (fíor 20.3). Chaithfeadh an mhionsamhail cloí leis an bhfráma ceathairdhuilleach ar phainéil Pisano agus mionsonraí an radhairc ón mBíobla a léiriú. Sa lá inniu tá an dá mhionsamhail le Brunuschelli agus Ghiberti ar crochadh le taobh a chéile i Músaem Bhargello i bhFlórans.

An Dara Péire Doirse de chuid na Baistealainne (le Lorenzo Ghiberti)

Bhí na doirse le cur ar aghaidh thoir na baistealainne. Ba é saol Chríost téama na ndoirse nua sin agus thóg sé 27 bliain ar Ghiberti an saothar sin a chríochnú (fíor 20.4). Le linn an ama sin tháinig forbairt mhór ar a chumas mar ealaíontóir. Cé gur chuir an cruth ceathairdhuilleach teorainn áirithe lena cruthaitheacht tá na 28 painéal níos iomláine agus níos eachtrúla ná saothar Pisano. Bhain sé lán-úsáid as an bpeirspeictíocht, rud nua san ealaín agus rud a bhí forbartha go mór ag a namhaid, Brunelleschi. I *Sciúrsáil Chríost* tá spiorad clasaiceach an Renaissance le feiceáil go soiléir i bhfíor Chríost, é ina sheasamh os comhair cúlra clasaiceach de

FÍOR 20.5 SCIÚRSÁIL CHRÍOST, painéal ó thuaidh dhoras na baistealainne, San Giovanni, Lorenzo

cholúin Chorantacha agus staidiúr cuar faoi (fíor 20.5).

An Tríú Péire Doirse de chuid na Baistealainne (le Lorenzo Ghiberti)

Níos lú ná bliain tar éis do Ghiberti na doirse a chríochnú rinne an Calimala comhaontú eile leis chun an tríú péire de dhoirse a dhéanamh. Bheadh na doirse nua sin le cur san aghaidh thuaidh den bhaistealann. Faoin am sin bhí an-dul chun cinn déanta ag Ghiberti mar ealaíontóir. Bhí sé ina ailtire anois seachas ina cheardaí agus bhí cuid den obair tógála ar an ardeaglais faoina stiúir. Mar mháistir bhí sé ar comhchéim le scoláirí agus bhí d'údarás aige féin cinní a dhéanamh maidir le dearadh na ndoirse. Rud nua ba ea an neamhspleáchas sin i stair na n-ealaíon san Eoraip agus bhí tionchar aige sin ar na doirse nua.

Scéim Nua Deartha

Faoin am sin bhí Ghiberti tar éis titim faoi anáil obair dhéanach de chuid Donatello, iarchúntóir dá chuid a bhí ina dhealbhóir freisin. Laghdaigh Ghiberti líon na bpainéal go dtí deich gcinn agus leag sé amach scéim nua frámála dóibh. In áit na gcruthanna ceathairdhuilleacha a bhí ar na doirse eile chuir sé cúig phainéal lán-óraithe, ceann os cionn a chéile. D'fhág sé sin go raibh níos mó saoirse aige chun na scéalta a léiriú agus go raibh cuma níos aontaithe ar na doirse ar an iomlán dá réir. Radhairc ón Sean-Tiomna atá ar na painéil, d'éirigh le Ghiberti roinnt eachtraí éagsúla as gach scéal a chur i ngach painéal, rud a fhágann go bhfuil na radhairc i bhfad níos soiléire. Bhain sé úsáid as an bpeirspeictíocht agus as fíoracha tríthoiseacha chun dromchlaí cothroma na bpainéal a thiontú ina spásanna tríthoiseacha (fíor 20.6).

FIGÚR 20.6 Cóip de na doirse thoir, nó Geataí Pharthais na baistealainne, San Giovanni, Lorenzo Ghiberti, Flórans. I músaem na hArdeaglaise atá na fíorgheataí órga á gcoimeád anois ar mhaithe le sábháilteacht.

De ghrá na slándálachta tá na bunphainéil órga á gcoimeád i Músaem na hArdeaglaise.

Éasau agus Iacób

I scéal Éasau agus Iacób tugann Éasau a oidhreacht uaidh dá dheartháir óg, Iacób. Bhí Éasau chomh stiúgtha sin i ndiaidh a shaothair sna goirt gur thug sé uaidh a chearta mar mhalairt ar bhia. Bhí athair na beirte, Íosác, dall. Cabhraíonn an mháthair, Rebecca, le Iacób bob a bhualadh ar an athair ionas go dtugann sé a bheannacht d'Iacób seachas d'Éasau. Treoraíonn an pheirspeictíocht aonphointe an tsúil go dtí an stua ailtireachta i lár báire agus i dtreo na ngrúpaí éagsúla fíoracha sa scéal (fíor 20.7).

Tús Áite ag an Ealaín

Cuireadh bailchríoch ar na doirse sa bhliain 1452 agus mheas Ghiberti gurbh iad buaicphointe a shaothair iad. Bhí an Calimata chomh tógtha sin lena n-áilleacht go ndearna siad cinneadh an-neamhghnách. Ainneoin gur measadh san am nach raibh radhairc ón Sean-Tiomna oiriúnach le cur ar aghaidh séipéil, chinn an Calimata an dara péire doirse a bhogadh go dtí an taobh ó thuaidh agus na doirse nua órga a chur ar an taobh thoir, os comhair na hArdeaglaise amach.

FIGÚR 20.7 Scéal Éasau agus Iacób, painéal ó dhoras thoir na baistealainne, Lorenzo Ghiberti, Flórans

Geataí Pharthais

'Geataí Pharthais' a thugtar ar dhoirse órga Ghiberti. De réir na seanscéalta, ba é Michelangelo a thug an teideal sin orthu toisc a áille is a bhí siad. Ach is é is dóichí go dtagraíonn an t-ainm don spás idir an ardeaglais agus an bhaistealann, áit ar a dtugtar *Il Paradiso* i bhFlórans, mar gur reilig a bhí ann tráth.

Conclúid

Athrú radaiceach ar an dearcadh traidisiúnta ba ea é íomhána ón Sean-Tiomna a chur os comhair na hardeaglaise. Den chéad uair riamh, bhí tús áite á thabhairt don ealaín féin thar ábhar na healaíne.

Ceisteanna

1. Cén fáth a raibh sé chomh neamhghnách sin an dara péire doirse le Ghiberti a chur os comhair na hardeaglaise?
2. Tabhair cuntas gairid ar an gcomórtas le haghaidh na ndoirse nua sa bhaistealann.

Aiste

1. Déan cur síos ar dhoirse Ghiberti le haghaidh na baistealainne i bhFlórans agus ar na hathruithe a rinne sé ar dhoirse Pisano. I do fhreagra, déan comparáid idir na téamaí, an stíl agus na teicnící a d'úsáid sé ar na painéil luatha agus ar 'Gheataí Pharthais' níos déanaí.